

УДК 343

ПРОБЛЕМА БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ В МИТНИХ ОРГАНАХ І ШЛЯХИ ЇЇ ВИРІШЕННЯ

Ченшова Н.В., к. ю. н., доцент
кафедри цивільного та трудового права
Криворізький економічний інститут
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

Панченко М.І., старший викладач
кафедри цивільного та трудового права
Криворізький економічний інститут
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

У статті досліджено проблему боротьби з корупцією в митних органах і шляхи її вирішення. Здійснено правовий аналіз чинних нормативно-правових актів та науково-теоретичних джерел із зазначеного питання. У результаті дослідження, на підставі комплексного, всебічного науково-правового аналізу, виявлено низку проблем теоретичного та практичного характеру і розроблено комплекс рекомендацій щодо їх вирішення.

Ключові слова: митний орган, корупція, проблеми боротьби.

В статье исследована проблема борьбы с коррупцией в таможенных органах и пути их решения. Осуществлен правовой анализ действующих нормативно-правовых актов и научно-теоретических источников по поднятому вопросу. В результате исследования, на основании комплексного, всестороннего научно-правового анализа, выявлен ряд проблем теоретического и практического характера и разработан комплекс рекомендаций по их решению.

Ключевые слова: таможенный орган, коррупция, проблемы борьбы.

Chenshova N.V., Panchenko M.I. PROBLEM OF FIGHT AGAINST CORRUPTION IN CUSTOM AUTHORITIES AND THE WAYS OF ITS SOLUTION AND SOLUTIONS

The problems of anti-corruption drive in custom authorities and the ways of its solution are researched in the article. Juridical analysis of regulatory legal acts and scientific-theoretical sources is carried out. As the result of the research the number of theoretical and practical problems is detected on the basis of complex, thorough, scientific-and-legal analysis and the complex of recommendations of their solution is worked out.

Key words: customs authority, corruption, problems of struggle.

Постановка проблеми. Перед Україною сьогодні стоїть завдання боротьби з корупцією, а саме: попередження корупції, мобілізація широкої суспільної підтримки з метою здійснення антикорупційних заходів, формування дієвої законодавчої бази, яка запобігала б корупції в митних органах, формування професійної етики посадових осіб митних органів та встановлення жорсткішої відповідальності за протиправні корупційні діяння.

Корупція має властивість проявлятися у різних сферах життя – публічній та приватній. Прикорм є той факт, що органи державної влади, які повинні всіляко запобігати корупції, так само вразливі до проявів корупції, як і приватний сектор. Не виключенням серед органів державної влади, співробітники яких вчиняють корупційні правопорушення, є митна служба. Корупційні прояви в митній сфері створюють недовіру до цього вищого органу виконавчої влади, руйнують авторитет митної системи, зміцнюють стереотип про корисливість митників та неналежне виконання ними своїх функцій.

Незважаючи на всю важливість боротьби з корупцією в митних органах, чинне законодавство з цих питань містить чимало прогалин та є застарілим, а тому, безперечно, потребує вдосконалення.

Ступінь розробленості проблеми. Проблему корупції не можна назвати малодослі-

дженою, адже в різні часи чимало вітчизняних і зарубіжних фахівців досліджували цю тему, і список цих прізвищ вийде чималим. Водночас залишається практично недослідженою корупція в митних органах. Комплексні дослідження із зазначеного питання мають обмежений характер та стосуються окремих аспектів. Є необхідність подальшого дослідження та переосмислення.

Мета та завдання. Метою наукової статті є науково-правовий аналіз особливостей боротьби з корупцією в митних органах, дослідження проблемних питань, узагальнення та формування теоретичних положень та практичних висновків, вироблення рекомендацій стосовно їх вирішення.

З огляду на мету були поставлені та вирішувалися такі завдання: з'ясувати особливості боротьби з корупцією в митних органах, дослідити проблеми та шляхи їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі формування і становлення України як незалежної, демократичної та правової держави корупція являє собою особливо небезпечне явище. Вона підриває авторитет демократичних інститутів держави, гальмує хід економічних реформ й обмежує права та свободи громадян. Аналіз практики дотримання законодавства України показує, що виконання правових норм під час здійснення

посадовими особами митних органів функціональних обов'язків належним чином не забезпечено. Цьому сприяє існування корупції, хабарництва, зловживання службовим становищем серед співробітників митних органів [4, с. 107].

На сьогодні рівень корупції в митних органах залишається високим [8]. Корупція в митних органах підриває економічну безпеку країни, її авторитет, зовнішньоекономічний потенціал. Керівництво Державної митної служби України прийняло рішення про те, щоб докорінно змінити митну систему, де однією з головних цілей є створити механізм боротьби з проявами корупції. Через це керівництво Митної служби України схвалило Концепцію реформування Митної служби України «Обличчям до людей». На основі цього, митні процедури мають реалізуватись законно, просто, прозоро, безпечно, чесно та швидко, а боротьба з проявами корупції стати невід'ємною складовою частиною [5].

Відповідно до ст. 3 Митного кодексу України, митна справа є складовою частиною зовнішньополітичної і зовнішньоекономічної діяльності України. Складовими чинниками митної справи є порядок переміщення через митний кордон України товарів і транспортних засобів, митне регулювання, пов'язане зі встановленням та справлянням податків і зборів, процедура митного контролю та оформлення, боротьба з контрабандою та порушеннями митних правил. Відповідно, прояви корупції в митних органах завдають шкоди не лише зовнішньополітичній і зовнішньоекономічній діяльності України у сфері митної справи, а й репутації держави; негативно впливають на виконання та контроль за додержанням законодавства України з питань митної справи; послаблюють митний контроль та ускладнюють митне оформлення товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України; створюють несприятливі умови для прискорення товарообігу та пасажиропотоку через митний кордон України; нівелюють боротьбу з контрабандою та порушеннями митних правил. По суті, корумпована митна служба будь-якої держави не здатна виконувати свою місію із забезпечення сприятливих умов для розвитку зовнішньоекономічної діяльності, гарантувати безпеку зовнішньої торгівлі та суспільства, захищати митні інтереси своєї країни [7, с. 564–565].

За 9 місяців 2011 р. для з'ясування обставин вчинення корупційних та службових правопорушень у митних органах проведено 185 службових розслідувань (у 2010 р. – 256) і 1 236 перевірок (у 2010 р. – 1 861), за результатами яких до дисциплінарної відповідальності притягнуто 839 працівників митної служби (у 2010 р. – 654), зокрема, оголошено догани 307 особам, оголошено зауваження 422 особам, попереджено про неповну службову відповідність 77 працівників, звільнено з митних органів 33. Проте названі вище статистичні дані не можуть повною мірою свідчити про реальну картину корупційних діянь, оскільки значна частина таких злочинів латентна, тобто така, що не потрапляє в офіцій-

ну статистику. Бездіяльність Верховної Ради України призвела до того, що значна частина законопроектів із питань діяльності митних органів потребують оновлення. Відповідно, відсутність належного правового регламентування протидії корупційним діям у митних органах призводить до зловживань у цій сфері [3, с. 124–130].

Митною службою проведено аналіз і консультації з бізнесом, підготовлено 60 основних заходів та 22 завдання, які мають бути виконані вже найближчим часом та які дозволять значно спростити процедури і зняти зауваження громадян і бізнесу до роботи митниці. Щодо кожного заходу вже розроблено чіткий план його впровадження. Значна кількість таких заходів є антикорупційними, оскільки вони мінімізують фактори сприяння проявам корупції, або унеможливають корупційні дії взагалі.

Отже, запобіганню корупційним проявам слугуватимуть такі заходи Митної служби України, що впроваджуються в межах реформи «Обличчям до людей»:

- встановлення часових нормативів митного контролю та оформлення товарів, а також на доставку їх до митниць призначення;
- здійснення митного оформлення товарів у будь-якому митному органі на території України;
- створення електронного реєстру місць прибуття з правом суб'єкта самостійно обирати місце прибуття;
- зменшення кількості митних процедур;
- попередження безпідставних відмов у прийнятті митної декларації;
- декриміналізація товарної контрабанди;
- запровадження відеоспостереження за роботою інспекторів митниці з прямою трансляцією на єдиний диспетчерський пункт та в мережу Інтернет;
- використання сучасних систем сканування для машин та контейнерів;
- впровадження в пунктах пропуску системи автоматизованого контролю транспортних засобів та товарів;
- організація спільного контролю з суміжними країнами;
- запровадження електронного декларування товарів;
- внесення до Митного кодексу України змін, націлених на угодження його з митним законодавством ЄС, міжнародними конвенціями, а також Рамковими стандартами безпеки та полегшення торгівлі Всесвітньої Митної Організації;
- прийняття Митного тарифу на основі міжнародної Гармонізованої системи опису та кодування товарів 2007 р. з імплементацією ставок мита, визначених протоколом про вступ України до Світової організації торгівлі [7, с. 566].

Провідним завданням, що стоїть нині перед Україною в процесі боротьби з корупцією, залишається запобігання корупції, мобілізація широкої суспільної підтримки з метою здійснення антикорупційних заходів, формування дієвої законодавчої бази з питань запобігання корупції в митних органах, формування професійної етики посадових осіб митних ор-

ганів та встановлення суворішої відповідальності за протиправні корупційні діяння. Цілеспрямована боротьба з корупцією потребує тривалих соціально-економічних, політичних і правових перетворень. Ця діяльність має ґрунтуватися на поєднанні профілактичних і репресивних заходів, водночас пріоритетну роль мають відігравати профілактичні заходи загальносоціального і спеціально-кримінологічного характеру. Законодавство, націлене на боротьбу з корупцією в нашій країні, фактично має відповідати тим завданням, які ставляться перед правоохоронними органами в подоланні корупції. Це свідчить про те, що державі необхідні реформи, які повинні максимально знизити рівень корупції [4, с. 112].

Головна складова частина протидії поширенню корупції – зміцнення інституту державної служби. Для стабілізації становища в органах виконавчої влади необхідно зжити низку спеціально-кримінологічних заходів, під суворий контроль необхідно поставити не лише органи управління, а й їхні структури, функції, повноваження, порядок роботи тощо. Особливою незахищеністю перед корупцією вирізняються нові структури влади, в яких внутрішні механізми блокування корупційних проявів слабкі або навіть відсутні. У такій ситуації контроль має супроводжуватися ще й організаційною підтримкою. Робота посадових осіб має бути відкрита через систему обов'язкових звітів, інформування та спілкування, зокрема через засоби масової інформації. Необхідно визначити перелік посад, які потенційно найбільше можуть зазнати корозії хабарництва, протекціонізму, незаконного лобізму та інших проявів корупції. Варто максимально розвантажити ці посади від таких розпорядчих функцій, які можна здійснити через інші механізми і структури. Ці заходи можуть бути передбачені як у спеціальних антикорупційних нормативно-правових актах, так і в нормативних актах, що регламентують службу в органах виконавчої влади [4, с. 111].

Митною службою України створюються умови для відкритого, прозорого спілкування з громадськістю, що кримінологами всього світу визнається дієвим антикорупційним заходом. Так, для скарг, зауважень, заяв, пропозицій чи клопотань щодо роботи фахівців Державної митної служби постійно діє телефон довіри. Протягом I-го півріччя 2010 р. за телефоном довіри Держмитслужби надійшло 379 повідомлень від фізичних та юридичних осіб (протягом I-го півріччя 2009 р. – 405). Загальна кількість дзвінків становить понад 9 000 (у середньому щоденно звертається близько 50 абонентів із різних питань, зокрема й щодо корупційних проявів серед співробітників митної служби). Здійснення зв'язків із громадськістю, забезпечення довіри суспільства до митної служби як антикорупційний захід реалізовується також через діяльність Громадської ради, яка діє при Державній митній службі [8, с. 81].

На думку О.С. Процевят, до шляхів подолання корупції належать:

- поліпшення матеріально-технічного забезпечення митної служби;

- оптимізація рівня матеріального забезпечення служб митних органів;

- систематичний нагляд за поведінкою працівників (внутрішній контроль), виявлення фактів вчинення корупційних діянь та інших правопорушень, пов'язаних із корупцією та вжиття заходів щодо притягнення до відповідальності винних осіб;

- підбір кадрів на основі чітких критеріїв щодо професійних та моральних якостей;

- запровадження інституту ротації кадрів та визначення механізму її проведення [9, с. 639].

На думку В.Т. Пунь, стосовно корупції термін «протидія» доцільніше використовувати, ніж термін «боротьба». Автор вважає, що заходи протидії корупції в митних органах у сфері зовнішньоекономічної діяльності можна розділити на такі дві групи:

- профілактичні заходи (обмеження щодо використання службового становища працівниками митниці; обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності; обмеження щодо роботи близьких осіб працівників митниці; обмеження щодо одержання митниками подарунків; обмеження щодо осіб, які звільнилися з посад або припинили діяльність, пов'язану зі здійсненням митної справи; фінансовий контроль; кодекси поведінки працівника митниці; врегулювання конфлікту інтересів серед працівників митних органів; антикорупційна експертиза нормативно-правових актів, що регулюють питання здійснення митного контролю; вимоги щодо прозорості інформації; заборона на одержання послуг і майна митними органами тощо);

- репресивні заходи (виявлення, припинення та притягнення до відповідальності працівників митних органів за вчинені ними корупційні правопорушення в процесі здійснення митного контролю зовнішньоекономічних операцій) [10, с. 199].

Ефективною формою запобігання корупції є робота з особовим складом, впровадження норм професійної етики співробітника митної служби. Нині з метою запобігання вчиненню корупційних та інших службових правопорушень керівництвом митниць і працівниками підрозділів кадрового забезпечення та з питань запобігання корупції проводяться індивідуальні профілактичні заходи з особовим складом [8, с. 82].

Висновки. Викладене вище дає змогу дійти висновку, що чинне національне законодавство щодо правового регулювання боротьби з корупцією в митних органах містить чимало колізій та прогалин, а тому потребує вдосконалення. Зокрема, вбачаємо за необхідне внести відповідні зміни та доповнення до чинного законодавства, що забезпечується регулюванням боротьби з корупцією в митних органах.

Вказані заходи сприятимуть підвищенню ефективності застосування нормативно-правових норм щодо боротьби з корупцією в митних органах.

Насамкінець, варто зауважити, що проблеми боротьби з корупцією в митних органах потребують подальшого наукового дослідження.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Митний кодекс України від 13.03.2012 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 44–45, № 46–47, № 48. – Ст. 552.

2. Закон України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 р. // Відомості Верховної Ради. – 2014. – № 49. – Ст. 2056.

3. Голіна В.В. Єдність загальносоціального і спеціально-кримінологічного попередження економічної злочинності / В.В. Голіна // Проблеми боротьби зі злочинністю в сфері економічної діяльності : матер. міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 15–16 грудня 1998 р.). – Харків, 1999. – С. 124–130.

4. Коваленко О.А. Боротьба з корупцією в митних органах / О.А. Коваленко // Вісник Академії митної служби України. Серія «Право». – 2012. – № 2. – С. 107–112.

5. Концепція реформування діяльності митної служби України «Обличчям до людей» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://consultant.parus.ua/?doc=070SB9B47E>.

6. Коросташова І.М. Питання попередження корупції в митних органах // Відповідальність посадових осіб за корупційну діяльність: Збірник матеріалів міжнародного науково-практичного семінару. – Харків: Східно-регіональний центр гуманітарно-освітніх ініціатив, 2007. – С. 165–168.

7. Маляр Г.В. Місце митної служби в системі реалізації національної антикорупційної політики / Г.В. Маляр // Форум права. – 2011. – № 2. – С. 564–567.

8. Маляр Г.В. Створення дієвих механізмів боротьби з корупцією як одна з цілей реформування митної служби України / Г.В. Маляр // Вісник Академії адвокатури України. – 2011. – № 2. – С. 79–83.

9. Процевят О.С. Корупція в митних органах та шляхи її подолання // 70-та студентська науково-технічна конференція. Секція «Економіка і менеджмент»: збірник тез доповідей / Національний університет «Львівська політехніка». – Львів: Видавництво Львівської політехніки. – 2012. – С. 638–640.

10. Пунь В.Т. Поняття та зміст протидії корупції в митних органах у сфері зовнішньоекономічної діяльності / В.Т. Пунь // Юридичний науковий електронний журнал. – 2015. – № 2. – С. 197–200.

УДК 343.9

СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ОСВІТУ ЗАСУДЖЕНИХ ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ ТА ОСІБ, ВЗЯТИХ ПІД ВАРТУ, В УКРАЇНІ

Шевченко О.Д., аспірант
кафедри кримінального права і процесу
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

У положеннях наукової статті автор проаналізував стан доступності освіти в пенітенціарних установах України та яким чином держава сприяє засудженим до позбавлення волі в реалізації цього права. Також висвітлено проблеми доступу до освітньої сфери осіб, засуджених до довічного позбавлення волі.

Ключові слова: позбавлення волі, навчання засуджених, освіта, довічне позбавлення волі.

В положениях научной статьи автор проанализировал состояние доступности образования в пенитенциарных учреждениях Украины и каким образом государство способствует осужденным к лишению свободы в реализации этого права. Также освещены проблемы доступа к образовательной сфере лиц, осужденных к пожизненному лишению свободы.

Ключевые слова: лишение свободы, обучение осужденных, образование, пожизненное лишение свободы, взятие под стражу.

Shevchenko O.D. STATUS AND TRENDS OF THE RIGHT TO EDUCATION SENTENCED TO IMPRISONMENT AND PERSONS IN CUSTODY IN UKRAINE

The provisions of the article, the author has analyzed the state of access to education in prisons Ukraine and how the government promotes sentenced to imprisonment in the realization of this right. Also highlights the problem of access to the educational sphere of persons sentenced to life imprisonment.

Key words: imprisonment convicted of training, education, life imprisonment, detention.

Постановка проблеми. Протягом останніх двох років економіка нашої держави переживає нелегкі часи. Зниження купівельної спроможності, інфляція, підвищення рівня безробіття є основними передумовами для росту злочинності. У 2016 р. рівень злочинності значно виріс, порівняно з 2014–2015 рр. Це все призвело до того, що в Україні почала зростати кількість засуджених до позбавлення волі. Також збільшився відсоток осіб, взятих під варту в процесі досудового розслідування. Досить часто до місць позбавлення волі та СІЗО потрапляють особи, які мають лише середню загальну освіту. Тому обов'язок держави полягає в тому, щоб забезпечити особі, яка перебуває у місцях позбавлення волі та виявила бажан-

ня здобути середню або вищу освіту, таку можливість.

Ступінь розробленості проблеми. Аналіз публікацій свідчить, що зазначеною науковою проблематикою займалися такі вітчизняні й зарубіжні вчені, як: Б. Утевський, Є. Ширвіндт, А. Макаренко, Ю. Бехтерев, П. Блонський, Є. Краснушкін, С. Познищев, В. Якобсон, С. Позднішев, В. Баранов, І. Похлебіна, І. Васильківська, В. Оржеховська. Варто зазначити, що саме дослідження науковцями цієї сфери забезпечує реальний прогрес у доступі засуджених до освітніх програм.

Мета статті. У роботі будуть досліджуватися проблеми, які мають місце у наданні доступу до освіти особам, які відбувають покарання у вигляді позбавлення волі, зокрема